

Hidirellez Ritüellerinin Modern Spiritüel Uygulamalarla Buluşması*

The Meeting of Hidirellez Rituals with Modern Spiritual Practices

Sinem Yücutürk^{1*} - Canser Kardeş²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Muş, Türkiye. / Ministry of National Education, Muş, Türkiye. <https://ror.org/00jga9g46>, <https://orcid.org/0009-0001-4301-7019>, sinem-kubat@hotmail.com

² Prof. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Muş, Türkiye. Prof. Dr., Muş Alparslan University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature, Division of Turkish Folk Literature, Muş, Türkiye. <https://ror.org/009axq942>, <https://orcid.org/0000-0001-8557-8706>, kardascanser@gmail.com

* Corresponding author

Araştırma Makalesi

Süreç

Geliş Tarihi: 19.11.2025

Kabul Tarihi: 29.12.2025

Yayın Tarihi: 30.12.2025

Benzerlik

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.

Değerlendirme

Ön İnceleme: İç hakem (editörler).

İçerik İnceleme: İki dış hakem/Çift taraflı körleme.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Sinem Yücutürk-Canser Kardeş

Yapay Zekâ Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. Sinem Yücutürk-Canser Kardeş

Etik Bildirim

turkisharr@gmail.com

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Yayıncı

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Atf

Yücutürk, S.-Kardeş, C. (2025). Hidirellez ritüellerinin modern spiritüel uygulamalarla buluşması. *Turkish Academic Research Review*, 10/4, 951-963, <https://doi.org/10.30622/tarr.1826853>

* Bu makale, 30-31 Ekim 2025 tarihinde Muş Alparslan Üniversitesinde düzenlenen Uluslararası Dil, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Hidirellez Ritüellerinin Modern Spiritüel Uygulamalarla Buluşması" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve büyük oranda değiştirilerek üretilmiş hâlidir

Öz

Ritüeller, belirli zamanlarda gerçekleştirilen ve sembolik anlamlar taşıyan sistematik davranış kalıplarıdır. Bir şeye inanma ihtiyacıyla var olan insan, tarih boyunca çeşitli inanış ve ritüeller aracılığıyla hayatını biçimlendirmiş; doğum, ölüm, evlenme gibi sosyal yaşamla ilgili ritüellerin yanı sıra mevsimsel olaylarla da ilgili birtakım ritüeller ve pratikler uygulamıştır. Geçmişten günümüze kadar gelen ve toplumun ortak hafızasının izlerini taşıyan bu ritüellerden biri de Hidirellez'dir. Ederlezi, Tepreş, Haftamal, Kakava, Hızır Nebi Bayramı gibi isimlerle adlandırılan ve Orta Asya, Ortadoğu, Anadolu, Balkanlar gibi geniş bir coğrafyada etkili olan Hidirellez inancı, aslında bir mevsimsel geçiş ritüelidir. Anadolu geleneksel takviminde "Hızır günleri, Ruz-ı Hızır, yeşeren gün" olarak bilinen ve yazın başlangıcını simgeleyen 5 Mayıs gecesi, Hızır ile İlyas'ın buluştuğu kutsal zaman olarak kabul edilir. Kış mevsiminin başlangıcı sayılan 8 Kasım'a kadar süren yüz seksen altı günlük dönem içinde özellikle 5 ve 6 Mayıs büyük önem taşır. Yaz mevsiminin başlangıcını temsil eden bu tarihlerde Anadolu'da birçok ritüel gerçekleştirilir ve geleceğe dair dileklerde bulunulur. Günümüzde ise modern yaşam, toplumların sosyal, kültürel ve teknolojik dinamiklerinin hızla değişmesine yol açmıştır. Bireyselliğin ön planda olduğu bu dönemde insanlar bir arayış içerisinde. Bu durum bireylerin farklı spiritüel uygulamaları tecrübe etmelerine neden olmuştur. Geçmişle gelecek arasında gidip gelen insan dolayısıyla geleneksel ritüelleri yeniden yorumlamıştır. Artık geleneksel Hidirellez ritüelleriyle moda haline gelen birtakım inanışların -meditasyon, astroloji, numeroloji ve sayı sekansları vb.- birlikte uygulandığı görülmektedir. Bu çalışmada, geleneksel Hidirellez ritüelleri ile popüler hâle gelen modern spiritüel uygulamaların birlikte kullanım şekillerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmış, yargısal örnekleme yöntemiyle belirlenen modern Hidirellez uygulamaları analiz edilerek bu dönüşümün kültürel yönleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk Bilimi, Ritüeller, Hidirellez, Spiritüel İnanışlar, Modernite

Research Article**History**

Received: 03.11.2025
Accepted: 25.12.2025
Date Published: 30.12.2025

Plagiarism Checks

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Peer-Review

Single anonymized-One internal (Editorial Board). Double anonymized-Two external.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Ethical Statement

This study does not require ethical committee approval, and the data used were obtained from literature reviews/published sources. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used are cited in the references. Sinem Yüçetürk-Canser Kardaş

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles. Sinem Yüçetürk-Canser Kardaş

Complaints

turkisharr@gmail.com

Conflicts of Interest

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Published

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Cite as

Yüçetürk, S.-Kardaş, C. (2025). The meeting of Hıdırellez rituals with modern spiritual practices. *Turkish Academic Research Review*, 10/4, 951-963, <https://doi.org/10.30622/tarr.1826853>

* This article is a version of the paper titled " The Convergence of Hıdırellez Rituals with Modern Spiritual Practices ", which was presented orally at the International Symposium on Language, History, and Civilization Studies held at Muş Alparslan University on October 30-31, 2025, but the full text was not published, by developing and partially changing its content.

Abstract

Rituals are systematic behavioral patterns performed at specific times and carrying symbolic meaning. Humans, driven by a need to believe in something, have shaped their lives throughout history through various beliefs and rituals. In addition to rituals related to social life such as birth, death, and marriage, they have also implemented a number of rituals and practices related to seasonal events. One of these rituals, which has survived from the past to the present and bears the traces of society's collective memory, is Hıdırellez. Known by names such as Ederlezi, Tepreş, Haftamal, Kakava, and Hızır Nebi Bayramı (the Feast of the Prophet Hızır), the Hıdırellez belief, which has an impact across a wide geography including Central Asia, the Middle East, Anatolia, and the Balkans, is essentially a seasonal rite of passage. The night of May 5th, known as "the days of Hızır, Ruz-ı Hızır, the greening day" in the traditional Anatolian calendar and symbolizing the beginning of summer, is considered the sacred time when Hızır and İlyas meet. May 5th and 6th are particularly significant within the one hundred and eighty-six-day period that runs until November 8th, considered the beginning of winter. During these dates, which represent the beginning of summer, many rituals are performed in Anatolia, and wishes are made for the future. Today, modern life has led to rapid changes in the social, cultural, and technological dynamics of societies. In this period, where individuality is at the forefront, people are engaged in a search. This has led individuals to experiment with different spiritual practices. As people move between the past and the future, they have reinterpreted traditional rituals. It is observed that certain beliefs that have become fashionable—meditation, astrology, numerology, and number sequences, among others—are now being practiced alongside traditional Hıdırellez rituals. This study aims to reveal the ways in which traditional Hıdırellez rituals and popularized modern spiritual practices are used together. The study utilizes qualitative research methods, analyzing modern Hıdırellez practices identified through judgmental sampling, and examining the cultural aspects of this transformation.

Keywords: Folklore, Rituals, Hıdırellez, Spiritual Beliefs, Modernity

Giriş

Farklı bilim dallarına göre çeşitli anlamlar ifade eden ritüelleri, genel anlamıyla düzenli bir şekilde tekrar eden ve belirli zamanlarda uygulanan birtakım pratikler olarak tanımlayabilmek mümkündür. Bu pratikler toplumsal bağ inşa etmesi ve kültürel belleği ifade etmesi nedeniyle büyük önem taşır. Emile Durkheim, toplumsal dayanışmayı güçlendiren dinî hayattaki pratik unsurlar olarak nitelendirdiği ritüelleri, kutsal ile dünyevî arasındaki ayrımı gözler önüne sermesi bakımından önemser (Durkheim, 2005, Akt., Alver, 2010, s. 205). Ritüeller üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Victor Turner da ritüellerin toplumsal dönüşüm süreçlerinde kritik rol oynadığını vurgular (Turner, 2018, s. 15-17). Bu bağlamda toplumların yapısını anlamada ritüeller önem arz eder. Ritüel denilince akla gelen en önemli özellik ise tekrardır. Kültürel kimliğin yeniden üretimini üstlenen bayramlar ve ritüeller, sistematik olarak tekrar edilmeleri sayesinde toplumun kimliğini taşıyan bilgilerin gelecek kuşaklara iletilmesini sağlar (Assmann, 2022, s. 65). Ritüeller, belirli bağlamlarda gerçekleştirilen, toplumsal olarak belirlenen vakitlerde tekrarlanan ve belirli şekillerde yapılan hareketlerin kişiler tarafından ortaya konulmasıdır (Rappaport, 2025, s. 80). Bu bağlamda yapılaş nedenleri ve gerçekleşme zamanlarına bağlı olarak ritüeller, farklı biçimlerde sınıflandırılmıştır. Durkheim, ritüelleri “negatif ve pozitif rit” olarak sınıflandırırken Ziya Gökalp “menfi ve müspet ayinler” olarak sınıflandırmıştır (Karaman, 2010). Lauri Honko “*Ritüellerin Oluşum Süreci*” adlı makalesinde ritüelleri; geçiş (giriş) ritüelleri, takvimsel ritüeller, kriz (bunalım) ritüelleri olarak üç başlık altında sınıflandırır (Honko, 2015, s. 201- 205). Bu ritüeller arasında takvime bağlı olarak yapılan uygulamalar dikkat çekicidir. Dünyanın pek çok yerinde gerçekleştirilen takvimsel ritüeller, doğa ile etkileşim içerisinde yaşayan topluluklar için doğanın döngüsüne uyum sağlama, bereket dileme, toplumsal birliktelik gibi çeşitli amaçlarla şekillenen önemli günler olarak kabul edilir (Kahraman, 2015). Dönemler hâlinde ortaya çıkan ve çoğunlukla mevsimlerin başında veya sonunda yapılan, doğanın gözlemlenmesi sonucu meydana gelen ritüeller takvimsel ritüellerdir (Honko, 2015, s. 203). Türk toplumunda ise mevsimsel ritüeller arasında yer alan pratiklerden biri de Hıdırellez’dir. Pertev Naili Boratav’ın “Mevsimlik bayramlar” sınıflandırmasında “Bahar bayramları” başlığında yer alan Hıdırellez, törensel pratiklerin çeşitliliği ve toplumlar arasında yaygınlığıyla ön plana çıkar (Boratav, 2020, s. 233- 252). Türklerde çok eski zamanlardan itibaren kutlanan baharla ilgili bayramlar arasında yer alan Hıdırellez, toplumun kültürel belleğini yansıması açısından önem arz eder (Çay, 1985, s. 28- 34). Halkın Hıdırellez zamanında gerçekleştirdiği pratikler aracılığıyla inşa edilen kültürel bellek, içerisinde bulunduğu toplumun inançlarını, bereket için dilenen dilekleri vb. pratikleri içerisinde barındırarak aslında gündelik olmayan olayları bize hatırlatır (Assmann, 2022, s. 67). Özkul Çobanoğlu’nun törenler sınıflandırmasında “bereket törenleri” başlığı içerisinde yer alan Hıdırellez’i bereket ve canlanışın sembolik bir ifadesi olarak değerlendirmek mümkündür (Çobanoğlu, 2021, s. 61). Bu bağlamda Theodor H. Gaster’in çile, arınma, canlanma ve kutlama ayinleri olarak şekillendirdiği sınıflandırmasında Hıdırellez, baharın gelişiyile ilişkilendirilen ve doğanın uyanışını temsil eden bir “canlanma ayini” olarak da değerlendirilebilir (Gaster, 2000, s. 27). Hıdırellez aynı zamanda takvime dayalı baharı kutlama ve yazı karşılama ritüellerinden birisi olarak karşımıza çıkar (Turan, 2008). Dünyanın pek çok yerinde gerçekleştirilen mevsimlerle ilgili ritüellerde insanoğlunun kaderin kaçınılmazlıklarına teslim olma güdüsüne ve denetleme arzusuna yönelik çok şey yer aldığı için bu tarz pratikleri incelemek topluma dair birçok ipucu verir (Campbell, 2013, s. 340). İşte tarihin ilk dönemlerinden itibaren gerçekleştirilen ve günümüz toplumunda da birtakım değişikliklerle uygulanagelen Hıdırellez ritüellerini ve onun modern ritüellerle terkip edilmiş uygulamalarını incelemek büyük önem taşır. Bu amaçla çalışmada sosyal medya uygulamalarından biri olan Instagram platformundan modern pratiklerle terkip edilen Hıdırellez ritüel örnekleri seçilerek bu dönüşümün kültürel yönleri gösterilmek istenilmiştir.

1. Doğanın Uyanışıyla Bütünleşen Bir Ritüel: Hıdırellez ve Geleneksel Uygulamaları

Dünyada birçok toplum mevsimsel geçişlerle ilgili birtakım ritüeller gerçekleştirmiştir. Geçmişten günümüze kadar gelmeyi başaran bu ritüellerden birisi de büyük bir coğrafyada karşımıza çıkan; Ederlezi, Tepreş, Haftamal, Kakava, Hızır Nebi Bayramı (Yücesoy vd., 2023) gibi farklı isimlerle adlandırılan Hıdırellez'dir. Orta Asya, Anadolu ve Balkanlarda baharı karşılamak amacıyla yapılan Hıdırellez, aslında yeni yılın başlangıcı olarak kabul edilir. Eliade'ye göre zaman döngüsel bir yapıya sahiptir; bu döngüler de belirli bitiş ve başlangıç noktasına sahiptir. Bu da tam olarak yılbaşımı ifade eder (Eliade, 2017, Akt. Kumartaşlıoğlu). Hıdırellez de yılbaşında kutlanan bir tören olarak karşımıza çıkar. İsmi Hızır'dan alan bir yılbaşı kutlaması olan Hıdırellez (Oğuz, 2019, s. 123), Doğan Kaya'nın Türk Halk Edebiyatı Kavramlar ve Terimler Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanır:

"Hızır ve İlyas'ın buluştuğu güne verilen ad. İnanişâ göre her yıl 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece Hızır ve İlyas peygamber buluşur. Her ikisi de ab-ı hayat içtikleri için ölümsüzdürler. 6 Mayıs baharın bittiği, yazın başladığı gündür." (Kaya, 2014: 402).

Folklor ve Mitoloji Sözlüğü'nde Hızır ve İlyas'ın buluştuğu ve yazın başlangıcına denk gelen 5 Mayıs gecesi ile kış mevsiminin başlangıcı kabul edilen 8 Kasım arası *Hızır Günleri*, *Ruz-ı Hızır*, *Yeşeren Gül* ifadeleri ile anıldığı vurgulanır (Boratav, 2020, s. 253). Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberin yılda bir defa bir araya geldikleri gündür. Her ne kadar Hızır ve İlyas isimleri birlikte anılsa da halk arasında uygulanan pratikler daha ziyade Hızır ile ilgilidir (Artun, 2005, s. 222). Bu durumu eski Türk inanışında var olan "Boz Atlı Yol İyesi" ile açıklamak mümkündür. "Boz Atlı Yol İyesi"nin anlam ve görevine bakıldığında "Hızır" ile örtüştüğü anlaşılmaktadır. Zira günümüzde de karşımıza çıkan "Boz atlı Hızır" ifadesi bunu kanıtlar niteliktedir (Oğuz, 2019, s. 122- 123).

Hıdırellez, Orta Asya kültürü (Şamanizm), eski Anadolu kültürü (bolluk-bereket törenleri, ölümsüzlük), İslam kültürü (Hızır ve İlyas motifi) ve Balkan kültürü ile beslenen ve şenlik, büyü, bolluk-bereket gibi zengin kültürel değerleri içeren bir bayramdır (Artun, 2005, s. 223). Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar kültürel hafızanın izlerini taşıyan Hıdırellez, bu bağlamda birbirinden farklı ritüelleri içerisinde barındıran önemli bir kaynaktır. Hıdırellez yaklaştıkça hem Anadolu'da hem de diğer Türk topluluklarında bu özel güne dair birtakım hazırlıklar heyecanla sürdürülür.

Türk Halk kültüründe Hıdırellez ile ilgili yapılan:

- Kısmet ve Şans Talebine Yönelik İnanç ve Âdetler,
- Şifa ve Sağlık Talebine Yönelik İnanç ve Âdetler,
- Bereket, Bolluk ve Uğura Yönelik İnanç ve Âdetler,
- Mal, Mülk ve Servet Talebine Yönelik İnanç ve Âdetler,
- Hıdırellez Günü Kaçınmalar ve İnanmalar

olarak sınıflandırabileceğimiz Hıdırellez hazırlıklarının (Artun, 2007) her başlığı altında birbirinden farklı geleneksel uygulamalar söz konusudur. Bu çalışmada teknolojinin ilerlemesiyle birlikte birtakım dönüşümler yaşayan ve farklı spiritüel uygulamalarla terkip edilmeye başlanan Hıdırellez uygulamalarından bahsedileceği için geleneksel uygulamaların neler olduğu ile ilgili yalnızca sınıflandırmaya yer verilmesi uygun görülmüştür.

2. Hıdırellez Ritüellerinin Çağdaş Spiritüel Yansımaları

Modernite ve dijitalleşmeyle toplumlar birçok alanda çeşitli dönüşümler yaşamıştır. Dönüşümün yaşandığı alanlardan birisi de inanç mevzusudur. Modernleşme ile insanoğlunun yaşadığı özgürlük, bireysellik ve

yalnızlık duygusu onu anlam arayışına itmiş ve yeni inançlara sığınmasına neden olmuştur (Şengül, 2024). Sınırsız özgürlüğün beraberinde getirdiği sorumlulukların kısılcacında kalan insan kendi varlığının ağırlığını tüm çıplaklığıyla hisseder. Kiergard felsefesine göre bireyi varoluşsal bir bulantıya sürükleyen bu durumdan kurtuluş ise inanca yönelerek sağlanır (Çelebi, 2013). Aklın idrak edemediği sıkıntılar, acılar, ızdıraplar karşısında insan aklın ötesinde bir inanca ihtiyaç duymuştur (Akdemir, 2019). İşte tam da bu hususta bireysel deneyim ve hislerin ön planda olduğu, ilahî olanla aracısız ilişkinin kurulabilmesine imkân tanıyan spiritüel arayışlar yardıma koşar (Cengiz vd., 2023, s. 175). İnsanlar artık sağlıklarına kavuşmak, stresi azaltmak, maddi ihtiyaçlarını karşılamak, hedeflerini gerçekleştirmek, kişisel isteklerine ulaşmak amacıyla birbirinden farklı spiritüel inançlara yönelmiştir (Yücedağ ve Demir, 2024). Dünya üzerinde yaşanan toplumsal hareketlilik sadece o hareketi gerçekleştiren bireylerin durumlarını, sorunlarını, beklentilerini içermez. Bu hareketlilik esasen derin bir dönüşümün de ipuçlarını verir (Cengiz vd., 2023, s. 13). Bu bağlamda yaşanan toplumsal dönüşümü hızlandıran önemli etkenlerden birinin de dijital medya uygulamaları olduğu aşikârdır. Dijitalleşme ile kültürün etkileşim içerisinde olduğu bu dönemde geleneksel inançlar ile yeni inanç uygulamaları bir kesişime uğramış, yerel kültür unsurlarıyla yeni inanç uygulamaları iç içe geçmiştir (Cengiz vd., 2023, s. 309). Bu kapsamda kültüre dair unsurların yeni medya araçlarının iletişimine dahil edilmesiyle toplumsal bir dönüşümün yaşandığı anlaşılmaktadır (Demir, 2024, s. 68). İnsanlar artık gelenekselleşen ve kurumsallaşan ibadet biçimlerinden ziyade daha çok bireysel deneyimlere dayalı, yeniliğe açık ve tecrübeye dayalı ritüel pratiklerini gerçekleştirmeyi tercih etmektedir (Demir, 2024, s. 26- 27). Bu dönüşümün en dikkat çekici örneklerinden birisi de geleneksel Hıdırellez ritüellerinin spiritüel yansımalarıdır. Bireylerin içsel kaynaklarını keşfetmesine, daha özgür ve mutlu insanlar olmasına yardım eden bir anlayış olarak tanımlayabileceğimiz spiritüellik (Yücedağ ve Demir, 2024), günümüzde modernizm içerisinde bocalayan aynı zamanda gelenekten de kopamayan insanın sığındığı bir liman haline gelmiştir. Bu bağlamda Instagram, TikTok, Facebook, Youtube, Pinterest vd. sosyal uygulamalar vasıtasıyla spiritüel inançlara dair paylaşımlar -meditasyon, astroloji, numeroloji vb.- geleneksel Hıdırellez ritüellerinin anlam ve öneminin genişlemesine ve yeni formlar kazanmasına katkıda bulunmuştur.

2.1. Hıdırellez ve Spiritüel Uygulama Örnekleri

Hıdırellez ritüellerinin etkileşim içerisinde olduğu alanların ilki numerolojidir. Sembolik anlamlar taşıyan sayıları inceleyerek insanların yaşamlarını, kişiliklerini ve geleceklerini analiz etmeye yarayan bu sistemin (Çiftçi, 2017, s. 197) geleneksel Hıdırellez ritüelleriyle birlikte kullanıldığı, çeşitli sosyal medya araçlarında yapılan paylaşımlardan anlaşılmaktadır. Aşağıda Görsel 1 (annetteinselberg, 2025) ve Görsel 2'de (evreninquantumu, 2025) Instagram uygulamasından alınmış örneklere yer verilmiştir.

Görsel 1. Defne Yaprağı ve Frekanslar

Görsel 2. Sayılarla Hıdırellez Ritüeli

Kaynak: Görsel 1., Anetteinselberg, 2025.

Kaynak: Görsel 2., Evreninquantumu, 2025.

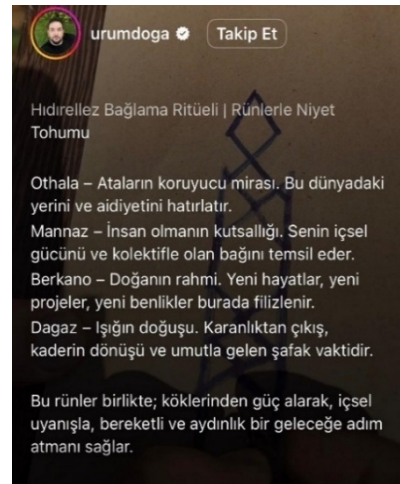
Görseller incelendiğinde, Hıdırellez gecesi yatmadan önce genç kızların dilek dileyip başörtülerinin üzerine gül yaprağı serpmeye ritüeline (Artun, 2007) artık defne yaprağı üzerine çeşitli anlamlara gelen -520 para, 889 başarı, 777 şans ve mucize, 938 aşk gibi- sayı sekanslarının yazıldığı ve yeni inanç uygulamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.

Hıdırellez ritüellerinin çağdaş spiritüel yorumlarından bir diğer örneği ise “rün”lerdir. Sır, giz gibi mistik bir anlam taşıyan rünler aslında eski alfabelerde yer alan işaretler ve sembollerdir. Rünler daha çok İskandinav, Cermen toplulukları ile ilişkilendirilir (Doğan, 2000, s. 156). Instagram uygulamasında yapılan bir paylaşımda rünler ile bir Hıdırellez ritüeli gerçekleştirildiği görülmektedir. Aşağıda “Hıdırellez Bağlama Ritüeli/ Rünlerle Niyet Tohumu” adlı ritüelle ilgili reels videosundan ekran görüntüsü olarak alınan görsellere (evreninquantumu, 2025) yer verilmiştir.

Görsel 3. Rünler

Görsel 4. Rünlerle Hıdırellez Ritüeli

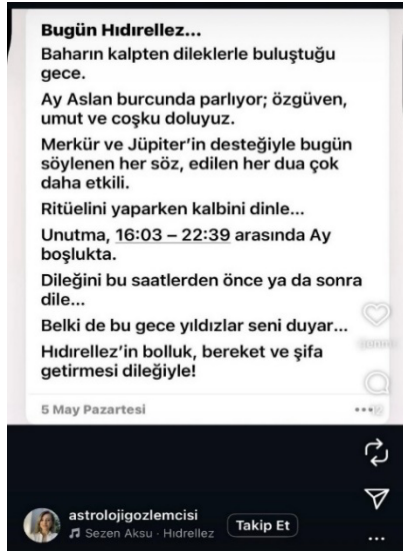
Kaynak: Görsel 3, Görsel 4. Urumdogu, 2025)

Görseller incelendiğinde geleneksel Hıdırellez ritüellerinin popüler sosyal medya uygulamaları aracılığıyla bir dönüşüm yaşadığı, yeni formlar kazandığı ve farklı ritüellerle terkip edildiği sonucu ortaya çıkar. Bu örnekler aynı zamanda toplumun değişen sosyolojik yapısına, inanç anlayışına da ışık tutar.

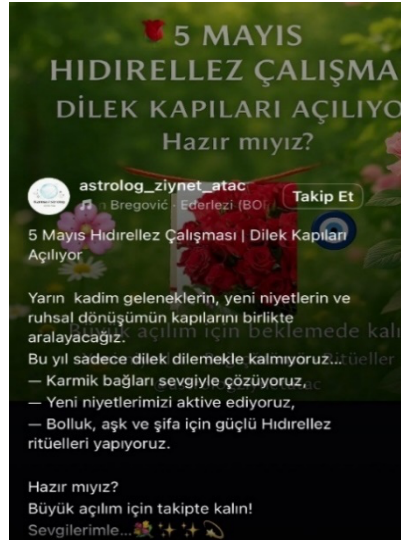
Modernizmle birlikte her şeyin akla dayandırılması sonucunda insanlar artık inanca yalnızca rahatlama, iç huzuru sağlama aracı olarak bakmış (Demir, 2024: 13) ve hayat şartlarının zorlaşması, yaşanan umutsuzluk, gelecek kaygısı gibi hususlar da bireylerin bu tarz uygulamalara yönelmelerine sebep olmuştur. Gelenekle modernizm arasında kalan insan dolayısıyla sahip olduğu kültürel inançlarla farklı ve popüler inançları harmanlamayı tercih etmiştir.

Hıdırellez ritüellerinin etkileşim içerisinde olduğu uygulamalardan bir diğeri ise astrolojidir. Gökyüzündeki cisimlerin hareketlerini incelemek, bu hareketlerin birey üzerindeki etkisini tespit etmek ve geleceğe dair tahminlerde bulunmak (Kayretli, 2022) olarak açıklayabileceğimiz astrolojinin Hıdırellez günü dilek dileme âdetleriyle birlikte kullanıldığını sosyal medya uygulamaları üzerinden yapılan paylaşımlardan anlamaktayız. Aşağıda Instagram uygulamasından konuyla ilgili örnek görseller yer almaktadır.

Görsel 5. Hıdırellez ve astroloji

Görsel 6. Hıdırellez Niyet Çalışması

Kaynak: Görsel 5. Astrolojigozlemcisi, 2025.

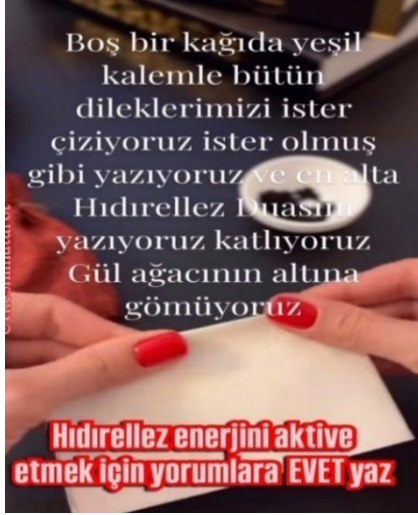
Kaynak: Görsel 6. Astrologziynet_atac, 2025.

Görsellerde dikkati çeken ilk unsur dilek dileme saat aralığının verilmiş olmasıdır. Geleneksel uygulamalarda genellikle dilek dileme gece, sabah ezanına yakın vakitlerde yapılırken günümüzde artık dilek dilemenin bile vakit aralığı saat belirtilerek takipçiler ile paylaşılmaktadır. Ayrıca Görsel 5'te yıldızların dilenen dilekleri duyabileceğinden bahsedilir. Bu bağlamda Hızır'ın astroloji uygulamalarında saf dışı bırakıldığını söylemek mümkündür. Zira geleneksel Hıdırellez ritüellerinde dileklerin Hızır aleyhisselam yardımıyla gerçekleşeceğine inanılır. Modern yaşamla birlikte bu anlayış değişmiş ve daha esnek bir şekle bürünmüştür. Artık dileklerin yıldızlar, sayılar, semboller vasıtasıyla gerçekleşeceği inancı yaygınlaşmıştır.

Bilgi paylaşımının çok hızlı olduğu ve popüler olan şeylerin çabucak değişebilmesi hususu da birbirinden farklı ritüellerin ortaya çıkmasına ve çıkmaya devam etmesine yol açmıştır. Bugün #Hıdırellez hashtagı kullanarak arama yapıldığında karşımıza binlerce paylaşım, birbirinden farklı ritüel ve spiritüel uygulamalar çıkmaktadır.

İşte yaşanan bu hızlı dönüşümün bir başka örneği yine Instagram platformunda karşımıza çıkmaktadır. Instagram üzerinden yapılan paylaşımlarda Hıdırellez günü yapılması gereken niyet çalışmalarında, niyetlerin yazılacağı kalem renginin bile zaman zaman değiştiği görülür. Konuyla ilgili Instagram uygulamasından alınan görsellerde bazı sayfalar Hıdırellez niyetlerinin kırmızı kalemle yazılması gerektiğini söylerken (Anetteinselberg, 2025) bazı sayfalar kâğıda yazılacak dileklerin yeşil mürekkepli bir kalemle yazılması (Theshimatrot, 2025) telkininde bulunur. Bazı kullanıcılar ise kalem rengi vermez. Aşağıda Görsel 7 ve Görsel 8’de bu durumu örnekleyen paylaşımlara yer verilmiştir.

Görsel 7. Yeşil Kalemle Dilek Dileme

Görsel 8. Kırmızı Kalemle Dilek Dileme

Kaynak: Görsel.7. theshimatrot, 2025.

Kaynak: Görsel 8. anetteinselberg, 2025.

Görsel 7 (Theshimatrot, 2025) ve Görsel 8’den (Anetteinselberg, 2025) de anlaşılacağı üzere ritüeller hızlı bir dönüşüm içerisindedir. Özellikle çevrimiçi platformlar vasıtasıyla kolektif niyet çalışmaları yapılmakta, paylaşılan gönderilere takipçiler tarafından “Aldım kabul ettim, 777 mucizeler benimle, 520 para bana aksın vb.” yorumlar yazılmakta ve canlı yayınlarla etkileşimli ritüel seansları düzenlenmektedir. Modern insanın inanç hususundaki bu arayışı tabii bazı çevrelerce kullanılmakta ve bu tip uygulamalar ekonomik kazanç kapısı haline gelmektedir. Bugün düzenlenen Hıdırellez yetişkin atölyeleriyle, Hıdırellez ritüel günleriyle, Hıdırellez günü kullanılmak üzere hazırlanan çeşitli ürünlerin satışlarıyla insanların inanç konusundaki arayışları para karşılığı giderilmeye çalışılmaktadır. Aşağıda konuyla ilgili Instagram sayfasından alınan örneklere yer verilmiştir.

Görsel 9. Hidirellez Mum Atölyesi

Kaynak: Görsel 9. ankagokturkbreathart, 2025. Kaynak: Görsel 10. Blinkstudiotr, 2025.

Görsel 10. Hidirellez Pano Atölyesi

Görsel 11. Hidirellez Ritüel Etkinliği

Kaynak: Görsel 11. serapakbudak, 2025.

Görsel 12. Hidirellez ve Psikomitoloji

Kaynak: Görsel 12. Vieuurla, 2025.

Sonuç

Bir şeylere inanma ihtiyacı, insanın ontolojik yapısının başlangıcından itibaren ortaya çıkmış bir olgudur. İnancı ne olursa olsun insan doğası gereği daha iyi bir hayatın peşine düşer. Bu arayış insanoğlunun varoluşunun temel bir parçasıdır (Cutler, 2000, Akt., Öztan, 2019, s. 35). Kâinata hâkim olamayan ilk akıl, bir şeylerin arkasındaki sebepleri araştırırken bir inanç dünyası da inşa etmiştir. Mitlerle başlayan bu süreç çeşitli ritüellerle gelişmiş, semavi dinlerle de büyümeye devam etmiştir. Modernizmle beraber teknoloji ile tanışan insan artık bireyselleşmiş ve inanç olgusu üzerinde de birtakım değişikliklere gitmiştir. Bilim ilerledikçe sonunun ne olacağı üzerine kendini sorgulayan insan varoluşundan beri sahip olduğu maneviyat ihtiyacını yeni inanç ve ritüellerle gidermeye çalışmıştır (Maalouf, 2024, s. 81). Heelas'a göre modern yaşamın kişide meydana getirdiği belirsizlik duygusu, bireyleri farklı inanç ve öğretilere yöneltmeye sevk eder (Heelas, 1996, s. 138, Akt. Cengiz vd., 2023, 50). Bu durum aynı zamanda şu anlama gelmektedir: çeşitli inanç ve öğretilerden etkilenen bireyler, farklı dinlere dair uygulamaları tecrübe etmekte beis görmez (Cengiz vd., 2023, s. 52). Bireylerin yaşadığı olgu tam da Kurtuluş Cengiz, Önder Küçükural ve Hande

Gür'ün söylemiyle “yamalı bohça” durumudur. Arayış içerisindeki insan bu bağlamda hayatına birçok spiritüel pratiği dahil edebilir (Cengiz vd., 2023, s. 195).

İnsanların dönüşüme uğrattığı ve birçok spiritüel pratikle uyguladığı geleneksel ritüellerden biri de Hıdırellez'dir. Hıdırellez ritüellerinin modern spiritüel uygulamalarla terkip edilmesi, geleneksel inançların yeniden yorumlanmasına yol açmıştır. Bu durum bireylerin hem ruhsal hem de sosyal ihtiyaçlarını karşılamada farklı yöntemleri benimsediğini de göstermektedir. Bu bağlamda Hıdırellez, modern insanın kültürel ve psikolojik kimliğini oluşturmasında bir araç haline gelmiştir.

Çağdaş yaşamın bireyselleşmeye ittiği insan arafta kalmış ne gelenekselden vazgeçmiş ne de yeniyi tam olarak kabul edebilmiştir. İşte bu ikilem sonucu hem gelenekten beslenen hem de bireyselliğin ön planda olduğu spiritüel inançları önceleyen yeni ritüeller dikkat çekici bir hal almıştır. Nitel araştırma yönteminden yararlanılarak yargısal örnekleme yöntemiyle belirlenen görsellerde de anlaşılacağı üzere Hıdırellez, yaşanan bu dönüşümün en görünür örneklerinden biridir. Sonuç olarak hızlı ve çok katmanlı bir kültürel değişimin yaşandığı çağımızda, Hıdırellez'in spiritüel uygulamalarla kurduğu etkileşimin farklı kültürel ve toplumsal düzlemlerde ele alınması bu dönüşüm süreçlerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Öne Çıkanlar

- Mevsimsel geçişlerle ilgili ritüeller dijital çağın etkisiyle dönüşüme uğramaktadır.
- Geleneksel Hıdırellez ritüelleri ile popüler hale gelen modern spiritüel uygulamaların birlikte kullanım şekilleri ortaya çıkmıştır.
- Hıdırellez ritüellerinin modern spiritüel uygulamalarla terkip edilmesi, geleneksel inançların yeniden yorumlanmasını zorunlu kılmaktadır.
- Çalışmada sosyal medya kanallarından alınıp sunulan görsellerde de görüleceği üzere Hıdırellez, yaşanan bu dönüşümün en görünür örneklerinden olduğu görülecektir.

Etik Beyan

Bu makale, 30-31 Ekim 2025 tarihinde Muş Alparslan Üniversitesinde düzenlenen Uluslararası Dil, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan, ancak tam metni yayımlanmayan “Hıdırellez Ritüellerinin Modern Spiritüel Uygulamalarla Buluşması” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve büyük oranda değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Kullanılan görseller dijital kaynaklardan elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Yazar Katkıları

Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	Yazar-1 (%60)-Yazar-2 (%40)
Veri Toplanması (CRediT 2)	Yazar-1 (%60)-Yazar-2 (%40)
Araştırma-Veri Analizi-Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Yazar-1 (%60)-Yazar-2 (%40)
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Yazar-1 (%60)-Yazar-2 (%40)
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	Yazar-1 (%60)-Yazar-2 (%40)

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: 10 Eşitsizliklerin Azaltılması (Kısmen)

Kaynakça

- Akdemir, F. (2019). Kierkegaard'ın felsefesinde varoluşun aşamaları ve inanan bir varlık olarak insan. *Felsefe Dünyası*. 70, 127-150.
- Alver, K. (2010). Emile Durkheim ve kültür sosyolojisi. *Sosyoloji Dergisi*. 3(21), 199-210.
- Artun, E. (2007). Türk halk kültüründe Hıdırellez. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları*. No:1575.
- Artun, E. (2005). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Assman, J. (2022). *Kültürel Bellek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Boratav, P.N. (2020). *100 Soruda Türk Folkloru*. Ankara: BilgeSu yayınları.
- Campbell, J. (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (S. Gürses, çev.). Kabalcı Yayıncılık.
- Cengiz, K., Küçükural, Ö. ve Gür, H. (2023). *Türkiye'de Spiritüel Arayışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çay, A (1985). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Çelebi, V. (2013). J. P. Sartre ve S. Kierkegaard'ın Varoluşçuluk Düşüncelerinin Karşılaştırılması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (2), 247-262.
- Çiftçi, H. A. (2017). Çeşitli Kültürlerdeki Okült İnanç ve Uygulamaların Türk-İslam Kültürüne Yansımaları Üzerine Bir İnceleme. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 2(2),195-219.
- Çobanoğlu, Ö. (2021). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinin Giriş*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Demir, Ü. (2024). *Spiritüalizm Örneğinde Yeni Dini Hareketlerin Yayılmasında Medyanın Rolü*. [Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı].
- Doğan, İ. (2000). Runik Yazının Gelişim Coğrafyası ve Yayılma Sahası. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 48, 151-173.
- Gaster, T. H. (2000), *Thespis, Eski Yakındoğu'da Ritüel, Mit ve Drama*, (Mehmet H. Doğan çev.). İstanbul: Kabalcı yayınevi.
- Honko, L. (2015). Ritüellerin Oluşum Süreci (R. Ersoy çev.). *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*. (haz. Oğuz vd.) Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Kahraman, N. (2015). Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 15 (1), 15-28.
- Karaman, K. (2010). Ritüellerin Toplumsal Etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. s.21, 227-236.
- Kaya, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Kayretli, S. (2022). Astroloji'nin İslam Kelamı Açısından Değerlendirilmesi. *Gap Akademi*. 2 (1), 61-71.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2017). Edremit ve Burhaniye Tahtacılarında Hıdırellez. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20 (37), 275-292.
- Maalouf, A. (2024). *Ölümcül Kimlikler*. İstanbul: YKY.
- Oğuz, M.Ö. (2019). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztan, A. (2019). *İnsanın Anlam ve Mutluluk Arayışında İncanın Rolü*. [Bursa Uludağ Üniversitesi SBE Din Psikolojisi Bilim Dalı].
- Öztürk, O. (2009). *Folklor ve Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Rappaport, R.A. (2025). *İnsanlığın İnşasında Ritüel ve Din*. (S. İncel çev.). Ankara: Fol Kitap.
- Şengül, F. N. (2024). Anlam ve Haz Arasında: Üniversite Gençlerinin Spiritüel ve Hedonistik Eğilimleri. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 36-66.
- Turan, F. A. (2008). Anadolu'daki Hıdırellez Kutlamalarına Dair İnanmalar, Ritüeller, Yasaklar ve Yaptırımlar. *Gazi Türkiyat*, 1(2), 101-111.
- Turner, V. (2018). *Ritüeller, Yapı ve Anti-Yapı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Yücedağ, İ., Demir, A. E. (2024). Performans Toplumunda Mutluluk Endüstrisi ve Spiritüellik. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 34, 6-26.
- Yücesoy, G. E., Okmeydan, S. B., Ekici, M. (2023). Somut Olmayan Kültürel Miras Unsuru Olarak Bahar Bayramı: Hıdırellez. *Balkan 9. Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı*, 6-8 Ekim.
- @anette_inselberg. (2025, Kasım 27). Defne yaprağı & frekanslar: 777 mucize, 520 bolluk, 888 nazardan korunma. [Görsel paylaşım]. Instagram. https://www.instagram.com/anette_inselberg/
- @evrenin_quantumu. (2025, Mayıs 5). Hıdırellez Ritüeli: 5 Mayıs gecesi niyetle ilgili sayı sekansı yazılı defne yaprağını yastık altına koy, rüya mesajcı olacak; sabah cüzdana yerleştir. [Görsel paylaşım]. Instagram. https://www.instagram.com/evrenin_quantumu/
- @urumdogu. (2025, Mayıs 5). Runiklerle Niyet Çalışması [Ekran görüntüsü] Instagram. <https://www.instagram.com/urumdogu/>
- @urumdogu. (2025, Mayıs 5). Hıdırellez Bağlama Ritüeli Runiklerle Niyet Tohumu. [Ekran Görüntüsü] Instagram. <https://www.instagram.com/urumdogu/>
- @astrolojigozlemcisi. (2025, Mayıs 5). Bugün Hıdırellez... Baharın kalpten dileklerle buluştuğu gece. [Görsel Paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/astrolojigozlemcisi/>
- @astrolog_ziynet_atac. (2025, Mayıs 5). 5 Mayıs Hıdırellez çalışması: Dilek kapıları açılıyor. [Görsel paylaşım]. Instagram. https://www.instagram.com/astrolog_ziynet_atac/

@theshimatrot. (2025, Mayıs 5). Boş bir kâğıda yeşil kalemle dilekleri çizmek veya yazmak ve gül ağacının altına gömmek. [Görsel paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/theshimatrot/>

@anette_inselberg. (2025, Mayıs 5). Hıdırellez Ritüeli: Dileklerin gerçekleşmesi için kırmızı kalemle yazılan dileklerin gül dalına asılması. [Görsel paylaşım]. Instagram. https://www.instagram.com/anette_inselberg/

@ankagokturkbreathart. (2025, Mayıs 5). Hıdırellez Mum Atölyesi ve Şükür Ritüeli. [Görsel paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/ankagokturkbreathart/>

@blinkstudiotr. (2025, Mayıs 5). Bir Hıdırellez geleneği: Hayal Panosu / Vision Board Atölyesi. [Görsel paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/blinkstudiotr/>

@serapakbudak. (2025, Mayıs 5). Serap Akkuş ile Hıdırellez Ritüeli: Dilek ritüeli, enerji çalışması, meditasyon, seremoni ve ateş başında müzikli sohbet. [Görsel paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/serapakbudak/>

@vienurla. (2025, Mayıs 8). Hıdırellez – Psikomitoloji Atölyesi: Efe Elmas ve Pınar Bildir Duman ile kültürel ve psikolojik keşif etkinliği, Urla/İzmir. [Görsel paylaşım]. Instagram. <https://www.instagram.com/vienurla/>